

Отримано: 12 квітня 2020 р.

Прорецензовано: 23 квітня 2020 р.

Прийнято до друку: 23 квітня 2020 р.

e-mail: ivashkevych.ee@gmail.com

DOI: 10.25264/2415-7384-2020-11-120-125

Івашкевич Е. Е. Сформованість мотиваційних доменів у студентів – майбутніх перекладачів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2020. № 11. С. 120–125.

УДК: 925 : 159.927-134

Івашкевич Ернест Едуардович,

кандидат психологічних наук, викладач кафедри практики англійської мови
Рівненського державного гуманітарного університету, перекладач

**СФОРМОВАНІСТЬ МОТИВАЦІЙНИХ ДОМЕНІВ
У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

Зазначено, що якщо враховувати позиції когнітивної психології, то професійне становлення спрямоване передусім на становлення особистості фахівця в парадигмі крос-культурного простору. Тому професійне становлення майбутнього фахівця постає передусім як процес формування студента як носія загальної і професійної культури, що забезпечує його повноцінне функціонування в навколишньому світі та професійній діяльності. У статті професійне становлення майбутнього перекладача проаналізовано з позицій когнітивної психології – як процес формування особистісно-професійної позиції індивіда з урахуванням всього різноманіття суб'єктивних і об'єктивних чинників, що передбачає реалізацію стратегії управління особистісними ресурсами, потрібними для провадження професійної діяльності на фаховому рівні. Професійне становлення майбутнього перекладача також передбачає формування особистісно значущої позиції, яку розуміємо як систему домінуючих ціннісно-сміслових ставлень фахівця до соціокультурного оточення, самого себе і своєї діяльності.

Ключові слова: мотивація, мотиваційні домени, когнітивна психологія, професійне становлення, особистісно-професійна позиція індивіда, ціннісно-сміслові ставлення.

Ernest E. Ivashkevych,

PhD in Psychology, Lecturer of the Department of Practice of English,
Rivne State University of the Humanities, the translator

**THE FORMATION OF MOTIVATIONAL DOMAINS
OF STUDENTS – FUTURE TRANSLATORS**

It was shown that if we took into account the positions of Cognitive Psychology, then the professional formation was directed, first of all, at a specialist in the paradigm of cross-cultural space. Therefore, the professional formation of a future specialist is, first of all, a process of forming a student as a Person of general and professional culture, which ensures his/her general functioning in the surrounding world and the space of our professional activity. In this article the professional development of future translators is considered from the standpoint of Cognitive Psychology. So, it is a process of forming the person's personal and professional position of the individual, taking into account the diversity of subjective and objective factors, which involve the implementation of strategies for managing the personal resources which are necessary for professional activities on the professional level. It was noted that the professional development of the future interpreter also involved the formation of personally significant position, which was understood by us as a system of dominant values-semantic attitudes of a specialist to the socio-cultural environment, of himself/herself and his/her activities.

Materials and methods. The following theoretical methods of the research were used to solve the tasks: categorical, structural and functional methods, methods of the analysis, systematization, modeling, generalization. Empirical methods were: the method of observation, testing, which were used for a deeper, holistic study of the problem of formation of motivational domains of students – future translators.

Motivation of learning activity is considered by us as a complex, multi-component and multi-stage process in which the volitional, cognitive and emotional structures of the individual are actualized. The motivational sphere of students is provided with motives of different content, from the desire to become a highly qualified specialist and ending with the desire not to upset their parents. It should be emphasized that quite often the distant perspective gives rise to deep and fully realized motives for learning. Also the most important is a person's attitude to his/her activity, and, accordingly, how he/she performs the process of the activity will largely be determined by how far the specialist sees the prospect of the tasks that lie before him/her.

To assess the formation of students' motivational sphere we used four groups of motives: 1) educational and cognitive motives (passion for studying a foreign language, translation activities, passing a foreign language qualification exam at B2 level or higher); 2) professional motives (acquisition of foreign language professional communicative competence, desire to become a highly qualified specialist); 3) motives for social identification (to achieve respect from teachers, to keep up with classmates in the learning outcomes, to avoid condemnation and criticism for poor learning by adults and socially significant people); 4) utilitarian motives (desire to work abroad, to improve their financial position through learning a foreign language, acquiring translation skills, constantly receiving a scholarship).

The analysis of the results of the questionnaire made it possible to identify the main motives of students' readiness for the performance of educational activities. They are characterized by the presence of motives with both near ones and far

perspective motives. These are educational and cognitive motives, professional ones, social identification motives, utilitarian ones.

Key words: *motivation, motivational domains, Cognitive Psychology, professional formation, personal and professional position of the individual, value-semantic relations.*

Постановка проблеми. У психологічній літературі професійне становлення розглядають як невід’ємну частину життєвого шляху людини; професійне становлення має тривалість, динамічність, багаторівневість, готовність до професійного зростання, спрямованість на формування позитивної мотивації до своєї професійної діяльності, до пошуку оптимального, конструктивного індивідуального стилю виконання діяльності, на розвиток професійно значущих якостей особистості тощо. Професійне становлення постає одним із найбільш значущих аспектів соціалізації особистості. Отже, у психологічній літературі наголошено на безпосередньому зв’язку між успішним професійним становленням і позитивними моделями життєдіяльності (І. Пасічник, Р. Каламаж, М. Августюк [9]), успішною кар’єрою (С. Д. Максименко [3], А. К. Маркова [4]), психічним здоров’ям суб’єкта (Н. О. Михальчук, Р. З. Поташнюк [6]) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З позицій когнітивної психології професійне становлення спрямоване на різнобічне формування особистості спеціаліста, становлення фахівця як носія загальної та професійної культури, що забезпечує його повноцінне функціонування в навколишньому світі та професійній діяльності. На думку І. В. Нікітіної [8], однією з причин, що ускладнюють професійне становлення особистості студента як носія культури, є те, що, організуючи навчальний процес, педагоги не враховують своєрідності механізмів успадкування культури. Процес професійного становлення великою мірою передбачає використання сукупності прийомів соціального впливу на особистість, залучення людини до різних видів діяльності, що мають на меті сформувати систему професійно важливих якостей. Отже, професійне становлення – це так зване «формування» особистості, здійснюване відповідно до адекватних вимог професійної діяльності.

Джерелом професійного становлення також можна вважати суперечність між досягнутим рівнем розвитку особистості й вимогами, які ставить перед фахівцем колектив, суспільство, соціум. Тому процес професійного становлення особистості в кожній людині має індивідуальний поступальний плин та власні шляхи особистісного зростання.

За І. Пасічником, Р. Каламаж, М. Августюк [9] кожна людина має тенденцію до індивідуалізації або саморозвитку. Індивідуалізація – це процес «становлення самого себе», що безпосередньо пов’язаний із поняттям особистісного зростання. Л. А. Найдьонова та М. І. Найдьонов [7, с. 176] уважають, що особистісне зростання – це процес розширення знань фахівця про світ і про себе самого, наявність у людини так званої «свідомої обізнаності».

Засновники індивідуальної психології А. Адлер, Г. Ліндзей, С. Холл [11] також розглядають особистісне зростання як рух від центрації на самому собі, своїх особистісних перевагах і моделях до конструктивного опанування характеристиками навколишнього середовища і соціально значущого розвитку.

Дещо по-іншому розглядає особистісне зростання А. Маслоу. Учений вважає, що процес особистісного зростання – послідовне задоволення «найвищих» потреб на підставі раніше опанованих базових. Зростати, за А. Маслоу, ще не означає залишатися в потенційній формі (або стані), адже особистісне зростання не полягає в темпоральному, одномоментному досягненні, це – процес особливого взаємоставлення до навколишнього світу і до самого себе [16].

У парадигмі гуманістичної психології К. Роджерс [18] вважає, що особистісне зростання (або актуалізація) експліковане в прагненні фахівця ставати все більш компетентним і здатним провадити продуктивну діяльність, спрямовану на актуалізацію біологічних ресурсів організму, так званої «самості». Отже, особистісне зростання виражається у значних якісних змінах особистісного розвитку, що стосуються багатьох сфер життєвих взаємостосунків. Ці якості зі свого боку створюють «ядро» особистості. «Ставлення до свого минулого життя як до особистісно значущого минулого і спрямованість у майбутнє дозволяють стверджувати про значні якісні зміни в особистісному зростанні. Будь-яка зупинка в планетарному масштабі може загрожувати професійному розвитку й бути початком деградації особистості» [18, с. 45].

Зважаючи на актуальність цієї статті, її **мета** – проаналізувати етапи професійного становлення особистості до виконання професійної діяльності та запропонувати концептуальну модель професійного становлення майбутнього перекладача; варто також провести емпіричне дослідження сформованості мотиваційних доменів у студентів – майбутніх перекладачів.

Матеріали та методи. Для розв’язання поставлених у роботі завдань використано такі *теоретичні методи дослідження*: категорійний, структурно-функційний, аналіз, систематизація, моделювання, узагальнення. *Емпіричними методами* були: метод спостереження, тестування, які використано для більш глибокого, цілісного вивчення проблеми сформованості мотиваційних доменів у студентів – майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Особистісне зростання на певному етапі життєвого шляху людини тісно пов'язане з її професійною діяльністю, професійним становленням, позначаючи останнє як індивідуальну траєкторію професійного зростання, самовдосконалення та саморозвитку.

Зважаючи на те, яким саме змістовим матеріалом опановує кожен індивід як фахівець на шляху до професіоналізму, А. К. Маркова [4] вирізняє етапи професійного становлення. *Етап адаптації людини до своєї професії* полягає в первинному засвоєнні особистістю норм, потрібних прийомів, технік і технологій, у процесі чого відбувається опанування такими професійними позиціями: позицією стажиста, громадянина, ерудита, фахівця, методиста, колеги, співрозмовника та інших.

Наступний *етап самоактуалізації особистості в професії* полягає в усвідомленні своїх можливостей, власне індивідуальних особливостей, потреби саморозвитку засобами професії, цілеспрямованого і свідомого формування своїх позитивних якостей, згладжування негативних, становлення індивідуального стилю спілкування та діяльності. На цьому етапі майбутній фахівець усвідомлює себе як сформовану індивідуальність, цілісну особистість із певною Я-концепцією, людиною, здатною до самопрогнозування свого професійного шляху, експериментування в професійній діяльності. На етапі самоактуалізації в професії фахівець має високий рівень внутрішнього локусу професійного контролю, стресостійкості та витривалості, готовий до диференційованої оцінки своєї праці та професійної діяльності інших [14].

На сучасному етапі фахівець постійно відрефлексовує свою діяльність, відбувається зміна стандартів, засобів та принципів професійних дій тощо [13].

Етап вільного опанування професією на рівні майстерності, так званий етап «гармонізації із власною професією», передбачає оволодінням високими стандартами виконання діяльності, використанням у діяльності на гідному рівні раніше підготовлених (наприклад, на курсах підвищення кваліфікації) розробок, зразків, методичних настанов. Фахівець відпрацьовує позиції майстра в професійній діяльності, майстра в професійному спілкуванні, діагноста, з одного боку, та позиції гуманіста з орієнтацією на розвиток особистості, що враховує індивідуальність інших і фасилітує формування їхніх індивідуальних якостей і властивостей, та позиції вихователя, консультанта і наставника, координатора-управлінця, експерта тощо, – з іншого боку [15].

Відмінні ознаки наступного етапу – *етапу вільного оволодіння своєю професією на рівні експлікації своїх творчих здобутків* – це збагачення досвіду власної професії за рахунок особистого творчого внеску до сфери професійної діяльності, винайдення авторських знахідок, постійного особистісного удосконалення у своїй професійній діяльності. На цьому етапі можливо опанувати такі позиції: учасника й ініціатора інновацій, творця і новатора, дослідника-експериментатора, а також фахівця, який сприяє оздоровленню психологічного клімату в колективі, намагається перетворити значуще соціальне та професійне середовище на джерело духовних цінностей і творчих досягнень.

Отже, зазначає А. К. Маркова [4], на етапах професійного зростання майбутній фахівець опановує все більшою кількістю нових професійних позицій, усе більше наближаючись до найвищого рівня професіоналізму – рівня акме. Сходження до професіоналізму не лінійний, планомірний процес; нерівномірність різних етапів і ступенів у його площині цілком можлива на різних ступенях професійного зростання фахівця.

Якщо враховувати позиції когнітивної психології, то професійне становлення спрямоване передусім на становлення особистості фахівця в парадигмі крос-культурного простору. Тому професійне становлення майбутнього фахівця постає як процес формування студента як носія загальної і професійної культури, що забезпечує його повноцінне функціонування в навколишньому світі та професійній діяльності [17].

Варто враховувати, що процес професійного становлення щільно пов'язаний із формуванням професійної готовності фахівця до виконання майбутньої діяльності. До структури професійної готовності входять позитивне ставлення індивіда до своєї майбутньої професії, досить стійкі мотиви виконання майбутньої діяльності, професійно значущі якості особистості, професійні знання, уміння і навички, а також певний досвід їх застосування на практиці. Отже, для професійного становлення особистості важливо, щоб майбутні фахівці опанували норми, еталони професії, професійні особистісні якості, знання і вміння, потрібні для успішного розв'язання завдань професійної діяльності, формування мотиваційно-ціннісного ставлення до своєї професії, усвідомлення і реалізації зони свого найближчого професійного розвитку, готовність диференційовано оцінювати виконану діяльність, поєднання професійної відкритості, здатності до навчання і самостійних творчих пошуків [12].

Ми будемо розглядати професійне становлення майбутнього перекладача з позицій когнітивної психології – як процес формування особистісно-професійної позиції індивіда з урахуванням усього різноманіття суб'єктивних і об'єктивних чинників, що передбачає реалізацію стратегій управління особистісними ресурсами, потрібними для професійної діяльності на фаховому рівні. Професійне становлення майбутнього перекладача також передбачає формування особистісно значущої позиції, яку розуміємо як систему домінуючих ціннісно-сміслових ставлень фахівця до соціокультурного оточення, самого себе і своєї діяльності.

Готовність має різний характер взаємозв'язків структурних компонентів (когнітивного – знання іноземної мови, лінгвокраїнознавчого – лінгвокраїнознавча компетенція, реалізаційного – комунікативні вміння). Розглядаючи готовність студента до інтеркультурної комунікації як сукупність окремих значущих для фахівця показників, ми (з урахуванням діагностичних цілей) визначили характеристику різних рівнів розвитку кожного з показників готовності, які розглядаємо як критерійну основу для дослідження феномену готовності студентів до успішної інтеркультурної комунікації. Перший (когнітивний) показник розглянуто в контексті цього дослідження як різний рівень опанування іноземною мовою. Фактично, когнітивний показник готовності, на нашу думку, уміщує лінгвокраїнознавчу компетенцію особистості, а також комунікативні вміння фахівця й особливості їхнього використання в перекладацькій діяльності.

Для нас близьк позиція, яка має місце в психологічній літературі, а саме те, що готовність фахівця до професійної діяльності вміщує три компоненти: а) мотиваційна готовність; б) змістова готовність; в) операційна готовність. Зважаючи на те, що професійна діяльність перекладача характеризується аксіологічною спрямованістю, ми вважатимемо, що готовність перекладача до професійної діяльності вміщуватиме ще й четвертий компонент, а саме – «*ціннісну готовність*».

Узявши за другий (аксіологічний) показник готовності студентів до інтеркультурної комунікації лінгвокраїнознавчі знання, уміння та навички, ми також мали на увазі, що до аксіологічного показника мають входити ціннісні орієнтації, які великою мірою характеризуватимуть морально-ціннісне ставлення студентів до явищ довкілля. У перекладача домінує аксіологічний показник готовності до перекладацької діяльності, адже ціннісні орієнтації фахівця визначають мотивацію діяльності суб'єкта, спрямованість його інтересів і прагнень.

Концептуальна модель професійного становлення майбутнього перекладача також уміщує професійну компетентність, яка зі свого боку передбачає певні окремі компетентності, які й забезпечують здатність перекладача до професійної діяльності. Водночас варто зазначити, що професійна компетентність – це сукупність взаємопов'язаних знань, якостей, компонентів досвіду, характеристик здібностей особистості, заданих щодо процесів професійної діяльності. Також професійне становлення перекладача, на нашу думку, великою мірою залежить від сформованості у фахівця перекладацької свідомості. Концептуальну модель професійного становлення майбутнього перекладача зображено на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна модель професійного становлення майбутнього перекладача

Експериментальне дослідження для виявлення динаміки професійного становлення майбутнього перекладача тривало протягом 2016–2017 років. У ньому брали участь 303 студентів експериментальних і контрольних груп факультетів іноземної філології:

• експериментальні групи (150 студентів):

- о Е1 – 38 студентів II курсу Рівненського державного гуманітарного університету;
- о Е2 – 40 студентів III курсу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;
- о Е3 – 35 студентів II курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
- о Е4 – 37 студенти III курсу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

· контрольні групи (153 студенти):

- о К1 – 39 студентів II курсу Рівненського державного гуманітарного університету;
- о К2 – 35 студентів III курсу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;
- о К3 – 41 студент II курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
- о К4 – 38 студентів III курсу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Групи були сформовані за методом рандомізації (технологія парного дизайну). За *критерії професійного становлення майбутніх перекладачів* ми прийняли високий рівень готовності студентів до виконання перекладацької діяльності, високий рівень сформованості професійної компетентності та перекладацької свідомості тощо.

Емпіричне дослідження було спрямоване на оцінку мотиваційних доменів у структурі професійної компетентності студентів. Ідеться, зокрема, про спрямованість професійної діяльності та професійні очікування. На цьому етапі дослідження використано такі методики: методику «Хто я?» (М. Куна та Т. Макпартленда) [2], методику «Мій шлях у професію» та техніку «Піраміда професійного зростання» (М. Ю. Варбан) [1], методику Х. Хекхаузена «Мотиваційні тенденції особистості» [5].

Мотивацію навчальної діяльності розглядаємо як складний, багатокомпонентний і багатоступеневий процес, у якому актуалізовані вольові, когнітивні й емоційні підструктури особистості. Мотиваційна сфера студентів забезпечується мотивами різного змісту, починаючи від прагнення стати висококваліфікованим спеціалістом, і закінчуючи бажаннями не засмучувати своїх батьків. Тут варто наголосити, що нерідко дальня перспектива породжує глибинні та цілковито усвідомлені мотиви учіння. Як зазначає А. В. Фурман [10], ставлення людини до діяльності й відповідно до того, як вона її виконує, значною мірою визначається тим, наскільки далеко фахівець бачить перспективу завдань, які стоять перед ним.

Щоб оцінити сформованість мотиваційних доменів студентів, ми використали чотири групи мотивів: 1) навчально-пізнавальні мотиви (захоплення іноземною мовою, перекладацькою діяльністю, складання кваліфікаційного іспиту з іноземної мови на рівень B2 або вищий); 2) професійні мотиви (набуття іншомовної професійної комунікативної компетентності, бажання стати висококваліфікованим спеціалістом); 3) мотиви соціальної ідентифікації (досягнути поваги з боку викладачів, не відставати від одногрупників за результатами навчання, уникати засудження та нарікання за погане навчання з боку дорослих та соціально значущих людей); 4) утилітарні мотиви (бажання працювати за кордоном, покращити своє матеріальне становище завдяки вивченню іноземної мови, набуттю навиків перекладу, постійно отримувати стипендію).

Результати опитування студентів щодо мотиваційних доменів вивчення іноземної мови наведено в таблиці 1. Аналіз результатів анкетування дав можливість виокремити основні мотиви готовності студентів до виконання навчальної діяльності. Для них характерні наявність мотивів як із ближньою, так і з далекою перспективою. Це – навчально-пізнавальні домени (ознака 3), професійні мотиви (ознаки 1, 5), домени соціальної ідентифікації (ознаки 11, 12), утилітарні мотиви (ознака 9).

Таблиця 1

Сформованість мотивів навчальної діяльності студентів експериментальних і контрольних груп (за 7-бальною шкалою, N=303)

№ з/п	Мотиви	Середній бал	
		Експериментальні групи	Контрольні групи
1.	Стати кваліфікованим спеціалістом зі знанням іноземної мови	5,8	5,7
2.	Подобається вивчати іноземну мову	6,2	6,1
3.	Успішно навчатися і складати сесію	5,5	5,8
4.	Успішно скласти кваліфікаційний екзамen з іноземної мови на рівень B2 або вищий	3,1	3,3
5.	Знання іноземної мови надає доступ до нової професійної інформації	3,6	3,2
6.	Від знання іноземної мови залежатиме мій добробут у майбутньому	6,1	6,3
7.	Бажання після закінчення закладу вищої освіти працювати в іноземній фірмі або за кордоном	6,8	7,0
8.	Бажання знати іноземну мову на всяк випадок, у житті знадобиться	0,3	0,5
9.	Постійно отримувати стипендію	6,5	6,6
10.	Отримати схвалення батьків і оточення	3,4	3,8
11.	Не відставати від одногрупників	4,1	4,0
12.	Досягнути поваги з боку викладачів	5,5	3,7
13.	Бути прикладом одногрупникам	5,8	5,2
14.	Уникнути засудження і покарання за погане навчання з іноземної мови	2,4	1,5
Загальний рівень мотивації		4,65	4,48

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зазначимо, що переважна більшість студентів експериментальних і контрольних груп уважала для себе обов'язковим високо оцінити професійні мотиви навчальної діяльності, хоча насправді небагато хто з них серйозно задумувався над тим, які можливості має висококваліфікований спеціаліст зі знанням іноземної мови та сформованими навичками перекладацької діяльності. Оскільки професійні мотиви навчальної діяльності сприяють досягненню кінцевих цілей навчання, то мотивація великою мірою фасилітуватиме формування професійної спрямованості.

Більш значущими для студентів є навчально-пізнавальні мотиваційні домени: успішно вчитися, отримувати хороші та високі оцінки з навчальних предметів, бути постійно готовими до занять. У цьому плані варто зазначити, що для студентів з хорошою мовною підготовкою ці мотиви менш значущі, аніж для студентів із низьким рівнем мовної підготовки. Це можна пояснити тим, що перші почуваються більш упевненими з огляду на досягнення успіху в процесі вивчення іноземної мови. Другі намагаються виправити своє становище та ліквідувати прогалини в знаннях, які з'явилися з тієї чи тієї причини під час вивчення іноземної мови в школі. У подальших наших публікаціях опишемо рівень сформованості інших компонентів у структурі професійної компетентності студентів – майбутніх перекладачів.

Література:

1. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в студентські роки : дис.... канд. психол. наук : 19.00.01. Самара, 1998. 181 с.
2. Кун М., Макпартленд Т. Тест «Кто Я?» 2004. URL : vsetesti.ru/424.
3. Максименко С.Д. Професійне становлення молодого вчителя. Ужгород : Закарпаття, 1998. 105 с.
4. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. Москва, 1996. 192 с.
5. Методика Х. Хекхаузена «Мотиваційні тенденції особистості». 2005. URL : <https://murzim.ru/psihologija/psihologija-izuchenija-lichnosti/10555-diagnostika-motivacii-po-testu-x-hekhauzen.html>.
6. Михальчук Н.О., Поташнюк Р.З. Особливості проведення психологічної реабілітації хворих з розладами свідомості : Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. *Зб. наук. праць Міжнародного університету "РЕГТ" імені академіка Степана Дем'янука*. Рівне, 2003. Вип. 3. Ч. 2. С. 132–141.
7. Найдёнова Л.А., Найдёнов М.И. О рефлексивном аспекте индивидуального и совместного решения творческих задач. *Человек – творчество – компьютер : тезисы доклада к VIII международному конгрессу по логике, философии и методологии науки*. Ч. 1. Москва, 1987. С. 175–179.
8. Нікітіна І.В. Психологічні особливості суб'єктного самовизначення особистості в період повноліття : дис. кандидата психол. наук : 19.00.01. Київ, 1999. 209 с.
9. Пасічник І., Каламаж Р., Августюк М. Метакогнітивний моніторинг як регулятивний аспект мета пізнання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2014. Вип. 28. С. 3–17.
10. Фурман А.В. Теорія навчальних проблемних ситуацій : Психолого-дидактичний аспект. Тернопіль : Астон, 2007. 163 с.
11. Adler A., Lindzey G., Hall C. Individual Psychology. *Theories of Personality*. New-York : Wiley, 1957. P. 114–156.
12. Aleksandrov A.A., Memetova K.S. & Stankevich L.N. Referent's Lexical Frequency Predicts Mismatch Negativity Responses to New Words Following Semantic Training. *Journal of Psycholinguistic Research*, 49, 2020. P. 187–198. <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09678-3>.
13. Elahi Shirvan M., Khajavy G.H. & Macintyre P.D. A Meta-analysis of L2 Willingness to Communicate and Its Three High-Evidence Correlates. *Journal of Psycholinguistic Research*, 48, 2019. P. 1241–1267. <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09656-9>.
14. Feinmann D. Language and Thought in the Motion Domain: Methodological Considerations and New Empirical Evidence. *Journal of Psycholinguistic Research*, 49, 2020. P. 1–29. <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09668-5>.
15. Fuhrman O. & Boroditsky L. Cross-cultural differences in mental representations of time: Evidence from an implicit nonlinguistic task. *Cognitive Science*, 34 (8), 2020. P. 1430–1451. <https://doi.org/10.1111/j.1551-6709.2010.01105.x>.
16. Maslow A.H. Our malignant animal nature. *Journal of Psychology*. 1949, P. 28, 273–278.
17. Mykhalchuk N. & Bihunova, S. The verbalization of the concept of "fear" in English and Ukrainian phraseological units. *Cognitive Studies | Études cognitives*, Варшава (Польща), 2019. № 19. С. 11. <https://doi.org/10.11649/cs.2043>.
18. Rogers C.R. Freedom to learn for the 80's. New-York : Columbus, 1983. 122 p.